

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת אחרי מות - קדושים תשע"ב

50

מידותיו, ולא יהיה מסוגל לעשות לחברו את מה שאינו רוצה שיעשו לו בעצמו, והמהרש"א שם כתב כי זוהי מצות "ואהבת לרעך כמוך", אלא שהמצוה היא בקום ועשה, וכאן אמר לו הלל על שב ואל תעשה, שלא יהיה מסוגל לעשות לחברו את מה ששנוי עליו, כי התורה משנה את הטבע של האדם ומשפרת את מידותיו. אבל גוי אפילו אם יהיה מחסידי אומות העולם, יתכן שאינו מרגיש את כאבו של השני.

וידוע שכך המציאות, שיהודי מרגיש את כאבו של יהודי אחר ומצטער בצרתו, אפילו אם מעולם לא ראה אותו, ואינם מכירים כלל זה את זה, ואפילו אם יהיה יהודי אחד באמריקה, ויהודי אחר סובל צרות במדינה רחוקה, היהודי מצטער בצרתו של אחיו הסובל, ומשתדל לעזור לו, ואילו באומות העולם אין דבר כזה, ואפילו שני גויים מאותו הגזע ומאותו העם, לא איכפת לאחד במה שכואב לשני. והטבע המיוחד הזה של יהודי בא מקבלת התורה, שהיהודי נשתנה טבעו בקבלת התורה, ויש לו נשמה קדושה עם מידות טובות.

הנשמה היא קדושה, וכפי שאנו אומרים בכל בוקר "נשמה שנתת בי טהורה היא", ומצינו במדרש (בראשית רבה יד, ט) שיש חמישה שמות: נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה. והגוי הוא כמו בהמה, שיש לו רק נפש ורוח אך לא נשמה, וגם יהודי בשעה שהולך לישון מסתלקת ממנו הנשמה, ויש לו רק נפש ורוח כמו גוי ובהמה, ומפני זה בשעת השינה שורה רוח רעה על הידיים, וכשקמים בבוקר נוטלים ידיים להעביר את הרוח רעה, ומודים להקב"ה על "שהחזרת בי נשמת" - שהחזיר לנו את הנשמה הקדושה.

ושמעתי מעשה שהיה עם אדם גדול, שפעם הוצרך ללכת לקופת חולים, ומלווהו אמר לסדרנית שם כי כדאי לה לבקש ברכה ממנו, באשר הוא אדם גדול שברכותיו מתקיימות, וניגשה אליו הסדרנית ואמרה כי היא גרה לבדה בביתה, והיא סובלת מאדם שמגיע לעתים קרובות ומציק לה, והציע לה אותו גדול שתתחיל ליטול את ידיה בכל בוקר כהלכה, להעביר הרוח רעה השורה על הידיים, ונשמעה לעצתו, והתחילה לעשות ככה, ומאז הפסיק אותו אדם להגיע לביתה, כי במקום שיש קדושה אין הטומאה שורה שם.

ונחזור לעניינינו כי לימוד התורה צריך להיות מתוך סקרנות, ולא רק מפני שמפחדים מביטול תורה, אלא גם כי הלימוד מעניין ומושך, מעניין לדעת מה הקושיא ומה התירוץ, וכששומעים תירוץ טוב מתפללים מדוע לא חשבתי בעצמי על התירוץ, ויש בזה סקרנות לשמוע עוד סברות וחשבונות יפים, והלב נמשך להתעמק בזה. ולכן כתוב אשר אנוכי מצווח "היום", כי דברי התורה צריכים להיות כחדשים, וכמו חוק חדש שיצא מאת המלך, שכולם סקרנים ורוצים לדעת מה כתוב שם.

ויש עוד עניין בתלמוד תורה, חוץ ממה שיש בזה תענוג שכלי שמעניין ומושך את הלב, יש גם מתיקות בדברי תורה, שנאמר עליהם (תהלים יט, יא) "ומתוקים מדבש ונופת צופים", ועל זה אנו מבקשים בברכות התורה "והערב נא השם אלוקינו את דברי תורתך בנינו", שיהיה לנו ערבות ומתיקות בדברי התורה, כי יש טעם ומתיקות בדברי תורה, ועצם הדיבור בדברי תורה הוא ערב ומתוק מאד.

כתוב בפסוק (דברים ו, ו) "והיו הדברים האלה אשר אנוכי מצווח היום על לבבך", והביא רש"י מהספרי, "לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצים לקראתה. דיוטגמא מצות המלך הבאה במכתב", עכ"ד.

ומבואר כי לימוד התורה צריך להיות מתוך סקרנות, וכמו חוק חדש שיצא מאת המלך, ויש בו פקודות והוראות הנוגעות לכל העם, שכולם סקרנים ורוצים לדעת מה כתוב שם, יש טבע של סקרנות, אדם רוצה לדעת מה נעשה בעולם, ולמשל אם יש בחירות באמריקה, יש הרבה סקרנים שרוצים לדעת מי נבחר להיות נשיא, או אם יש איזה מלחמה בעולם, כולם מתעניינים לדעת מה שנעשה שם.

וכן לימוד התורה צריך להיות מתוך סקרנות, שמעניין לדעת מה התורה אומרת, מה ההלכה, מה הקושיא ומה התירוץ, כי דברי התורה מעניינים ומושכים את הלב, וכשלוּמדים אי אפשר לחשוב על המצוה והחיוב, שזה מפריע להתרכז כראוי במה שלומדים, רק לפני הלימוד צריכים לדעת ולזכור שיש איסור ביטול תורה וחייבים ללמוד, אבל בשעת הלימוד שוכחים מהחיוב ולומדים בריכוז מלא.

וכתוב בנפש החיים (ד, ז) "וכן באמצע הלימוד הרשות נתונה לאדם להפסיק זמן מועט, טרם יכבה מלבו יראתו ית"ש שקיבל עליו קודם התחלת הלימוד, להתבונן מחדש עוד מעט ביראת השם", והיינו שיש רשות מיוחדת להפסיק מהלימוד להתבונן ביראה בשעת הצורך, אבל באופן כללי בשעת הלימוד צריכים לשכוח מהחיוב, וללמוד בריכוז מלא מתוך סקרנות לדעת את דברי התורה.

וידוע כי דברי התורה מעניינים מאד ומושכים את הלב, ושמעתי פעם מאמו"ר זצ"ל כי היו עורכי דין שהיו מבקשים ממנו שיאמר להם את דברי הקצות ואת דברי הנתיבות, ויש גם בימינו אנשים הרחוקים מתורה, אפילו גויים, שמבקשים ללמוד הלכות חושן משפט, מה שנקרא בניהם "המשפט העברי", כי הם יודעים שיש בזה חכמה עמוקה מאד.

וסיפר לי אדם שלמד בישיבה ועבר לגור באמריקה, והיה צריך לפרנס את בני ביתו, והתחיל למסור הרצאות על "המשפט העברי" בפני סטודנטים שלמדו משפטים, והיה אומר להם חשבונות בענייני חושן משפט מדברי הש"ך, הקצות והנתיבות. ופעם אחת לאחר ההרצאה ניגשה אליו סטודנטית גויה ששמעה את הדברים, ואמרה בהתפעלות כי מאחר שזוהי החכמה שיש בתורת ישראל - המסקנה היא שצריכים להתגייר!

ודומה לזה המעשה שהובא בגמרא (שבת לא, א) על הגוי שהגיע להלל הזקן וביקש להתגייר על מנת שילמדנו את כל התורה כשהוא עומד על רגל אחת, והלל הבין כי הוא בר דעת ואוהב את האמת, וכונתו לשאול מה ירוויח אם יתגייר, הרי הוא יכול לקיים שבע מצוות בני נח ולהיות מחסידי אומות העולם ואף לזכות לעולם הבא, ואמנם לא עולם הבא כמו יהודי, אבל יהיה לו עולם הבא של חסידי אומות העולם, ולשם מה כדאי לו להתגייר?

ועל זה השיב הלל ואמר לו "דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה", והיינו כי אם יתגייר ויקבל עול תורה ירוויח שישתנו

ד) "לתת לפתאים ערמה", והיינו שגם אם היה פתי מתחילת יצירתו, מקבל חכמה ונעשה ערום מכוח התורה.

וכתוב אחר כך "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים", והיינו מפני שמתיקות התורה שייכת לכל אחד ואחד באשר הוא, וגם מי שאינו בעל מדרגה יכול להרגיש את מתיקות התורה.

ונזכרו בפסוק זה שני חלקים: החלק הראשון "הנחמדים מזהב ומפז רב" - היינו חמדת הממון, כי אדם מתאוה תמיד לכסף ואף פעם אינו שבע, וכמו שאמרו חז"ל (קהלת רבה א, לב) אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו, יש בידו מנה מתאוה מאתיים, יש בידו מאתיים מתאוה לעשות ארבע מאות, שנאמר (קהלת ה, ט) אוהב כסף לא ישבע כסף, ופסוק זה דרשוהו חז"ל דרך משל על דברי תורה (ויקרא רבה כב, א) אוהב תורה לא ישבע תורה, כי דברי התורה מושכים את הלב, ונחמדים יותר מזהב ומפז רב.

והחלק השני "ומתוקים מדבש ונופת צופים", שיש בזה גם מתיקות יותר מדבש, והיינו מפני שבדבש אם אוכלים הרבה דבש זה נמאס, וידוע שאם לוקחים פקיד שיעבוד בחנות למכור מיני מתיקה, נותנים לו רשות לטעום מכל הבא ליד כאוות נפשו, ולאחר זמן מועט כבר נמאס לו מזה, עד שאינו יכול להסתכל על מיני המתיקה, כך הוא הטבע במתיקות של הנאות הגוף, אבל דברי תורה מתוקים יותר מדבש, מפני שיש בזה מתיקות מיוחדת שאינה נמאסת אף פעם.

וכפי שהבאנו כמה פעמים מדברי ההפלאה בהקדמה, שעמד על מה שאומרים בתפילת שבת "כולם ישבעו ויתענגו מטובך", ונזכר כאן לשון תענוג אחרי השביעה. ולכאורה הוא פלא, כי לאחר שאדם שבע הרי זו אכילה גסה וכבר אינו יכול להתענג יותר, ומה שייך תענוג לאחר השביעה? וביאר ההפלאה כי "מטובך" הכוונה על דברי תורה, וכמאמרם (אבות ו, ג) אין טוב אלא תורה, שזהו תענוג שמשיב את הנפש, וכמו שאמרו (ברכות יד, א) המשביע עצמו מדברי תורה, והתענוג של תורה הוא תענוג כזה שנמשך גם לאחר השביעה.

דברי תורה יש בהם תענוג מיוחד שנותן סיפוק והרגשה נעימה מאד, ומתחשק כל הזמן ללמוד עוד ועוד כדי שהתענוג ימשך, וידוע מה שכתב האור החיים הקדוש (דברים כו, יא) "שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות וערבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא ייחשב בעיניהם מלוא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם", תענוג התורה מושך כל כך עד שקשה להפסיק ללמוד! וברוך השם גם בימינו יש כאלה שעוסקים בתורה ונהנים מלימודם, ואינם יכולים להפסיק מרוב מתיקות התורה.

ומעשה שהיה באחד שלמד בישיבה לפני שנים רבות, וקיבל הדרכה בלימוד מהמשגיח שליט"א כיצד ללמוד עם חזרות באופן שיהיו הדברים ברורים ומובנים, והתחיל ללמוד וקיבל מתיקות התורה עד שלא היה יכול להפסיק, ומרוב שהיה שקוע במתיקות התורה ולמד בלי הפסק הגיע לידי אפיסת הכוחות, והיה מוכרח לנסוע לבית הבראה למשך כמה שבועות כדי שיחזור לכוחותיו, והיום הוא מרביץ תורה.

ומספרים על אדם גדול שפעם היה מתעלף מתוך ההתעמקות במתיקות התורה, עד שבמשך הזמן התחיל לדעת את המידה כמה יש בכוחו ללמוד עד שיתעלף, ומאז היה לומד ומתאמץ לפי חשבון עד כלות הכוחות, וכשהרגיש שהוא עומד להתעלף היה שוכב לנוח עד שיחזור לכוחותיו, ופעם אחת אירע שטעה בחשבון ושוב התעלף. זוהי מתיקות התורה!

ועל זה אנו מבקשים בברכות התורה "והערב נא את דברי תורתך בפנינו", שנוכח לקבל ולטעום את מתיקות התורה. ועכשיו בעמדנו בימי הספירה, שהם ימים של הכנה לקבלת התורה, יכולים אנו לנצל את הזמן לקבל טעם במתיקות התורה.

ומצינו דוגמא לזה שיש טעם ומתיקות בדיבור, באדם שיש לו בן יחיד או בת יחידה, שהוא נהנה כל הזמן לדבר על אותו הבן, ויש הרבה נשים וגם גברים כאלה, שאוהבים ונהנים לדבר ולספר על הילדים שלהם, ורוצים כל הזמן לראותם ומתגעגעים אליהם, כי זהו הדבר שמעניין אותם ביותר, ויש להם ערבות ומתיקות לדבר ולספר על מה שקורה עם הילדים. כך גם דברי התורה צריכים להיות מתוך ערבות ומתיקות, ועל זה אנו מבקשים "והערב נא את דברי תורתך בפנינו", שנוכח שיהיה לנו מתיקות בדברי התורה.

וכבר הזכרנו במקום אחר את דברי הילקוט (תהלים תרעד) על הפסוק "תורת השם תמימה משיבה נפש", ואמרו על זה "אימתי היא תמימה? בשעה שהיא יוצאה מפי תמים", והיינו בשעה שהתורה יוצאת מפי אדם תמים, כמו אברהם אבינו שנאמר עליו (בראשית יז, א) "התהלך לפני והיה תמים", שהוא תמים ומאמין שהכל בידי שמים, וכל מה שקורה זה בהשגחה לטובתו של האדם. מי שהוא בדרגה כזו של תמים, תורתו היא תמימה ומשיבת נפש, והיינו שהתורה משיבה את הנפש בתענוג נפשי מיוחד שאין כמוהו.

והמסילת ישרים פרק א' הביא מדברי המדרש על הפסוק (קהלת ו, ז) "וגם הנפש לא תימלא" - משל למה הדבר דומה, לעירוני שנשא בת מלך, אם יביא לה כל מה שבעולם אינם חשובים לה כלום, שהיא בת מלך, כך הנפש, אילו הבאת לה כל מעדני עולם אינם כלום לה, למה שהיא מן העליונים, עכ"ד. והיינו שהנפש הרוחנית אינה מסתפקת בתענוגי העולם, כי בדברים גשמיים הנפש לא תימלא, והיא רוצה רק תענוגים רוחניים של תורה ומצוות, ועל זה נאמר "תורת השם תמימה משיבת נפש" - שבלימוד התורה באה הנפש על סיפוקה.

וכתוב עוד "עדות השם נאמנה מחכימת פתי", ואמרו על זה בילקוט "אימתי היא נאמנה? בשעה שהיא יוצאה מפי נאמן", והיינו גם כן דרגה גבוהה של אמונה, כמו שנאמר על אברהם אבינו (נחמיה ט, ח) "ומצאת את לבבו נאמן לפניך", ומי שהוא בדרגה כזו שיש לו לב נאמן והוא עבד נאמן להקב"ה, אזי תורתו היא נאמנה וממילא היא גם מחכימת פתי, ונותנת לו חכמה שלא הייתה לו קודם.

ובאמת יש שני סוגי חכמות, יש חכמה של כישרונות ויש חכמה של פקחות, וידוע כי חכמה של כישרונות עוברת בירושה מאב לבן, וכמו ששינוי (עדויות ב, ט) האב זוכה לבן בחכמה, כי כישרונות זה דבר תורשתי כמו מידות טובות שהם דבר תורשתי, וכמו שמצינו אצל אברהם אבינו שחיפש אשה ליצחק ממשפחתו ומבית אביו, מפני שהיו בעלי מידות טובות והמידות הטובות עוברות בירושה, וכך גם הכישרונות עוברים בירושה מאב לבן, ועל פי רוב כמעט שאין הבדל בכישרונות בין האב לבן.

אבל יש גם חכמה של פקחות וחכמת חיים שזה לא עובר בירושה, וכמו שמצינו בגמרא (נדה טז, ב) כי מכריזים על הוולד קודם יצירתו אם יהיה חכם או טיפש, וכאן אין הכוונה לכישרונות, שהרי הכישרונות עוברים בירושה, ויודעים שיהיה בעל כישרון כמו אביו, אבל מכריזים עליו אם יהיה חכם או טיפש, דהיינו כמה פקחות וחכמת חיים תהיה לו, שזה לא עובר בירושה, אלא נגזר עליו קודם יצירתו, וכפי שמצוי מאד שיהיו שני בני משפחה, האחד חכם ואחד טיפש, ואינם שווים בחכמת החיים, כי דבר זה אינו בא בירושה.

ועל זה נאמר "עדות השם נאמנה מחכימת פתי", כי בתורה יש כוח מיוחד, שאפילו מי שנולד פתי ללא חכמת חיים, וכבר קודם יצירתו הוכרז עליו שיהיה טיפש, אם הוא לומד הרבה תורה ומקיים את התנאי של "נאמן", אזי תורתו היא מחכימת פתי.

וזכורני כי בילדותי אמר פעם אאמו"ר זצ"ל לאדם אחד שלא היה פיקח: "ידע לך, אם תלמד תורה יחשיבו אותך לחכם" - מי שלומד תורה נעשה חכם ופיקח מכוח התורה, וכמו שכתוב בתחילת משלי (א),

כל דברי תורה יש בהם מתיקות ומשפיעים על האדם, וסיפר לי אחד שיש כולל לאברכים שאינם מתמידים כל כך, והוא התחיל לבוא אליהם פעם בכמה ימים, ולמד איתם הלכות פשוטות מה שצריכים לעשות דבר יום ביומו, ומאז שהתחיל ללמוד עימם, נעשו מתמידים וקיבלו דבקות בתורה.

לימוד התורה מטהר את הנשמה ומשפיע על המידות, והאדם נעשה מאושר ושמח בחלקו על ידי לימוד התורה, כמו שכתוב (תהלים יט, ט) "פיקודי השם ישירים משמחי לבי", ובאמת כל יהודי יש לו מטבעו מידות טובות, אלא שיש חשבונות של יצר הרע המפתה את האדם נגד טבע המידות הטובות, וכמו שכתוב (קהלת ז, כט) "האלוקים עשה את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים", ולימוד התורה מטהר את הנפש מכל החשבונות של יצר הרע.

כל דבקות בתורה משפיעה על האדם, ואפילו לימוד משניות או חומש עם רש"י משפיע ומשנה את האדם, ידוע שבחומש עם רש"י יש הרבה דברי אמונה שמשפיעים, וכן כל ספרי המוסר משפיעים מאד, שערי תשובה ומסילת ישרים, וכן גם אורחות צדיקים הוא ספר שמעניין ומושך ומשפיע על כל אחד, וגם ספרי החפץ חיים הם ספרים השווים לכל נפש ומתאימים במיוחד לדור שלנו, ויש עוד הרבה ספרים שנתחברו בדורות האחרונים ותועלתם מרובה.

אשרינו שיש לנו דרך קלה ובטוחה להיות מאושרים בעולם הזה ובעולם הבא. אשרינו מה טוב חלקנו!

כנס חיזוק לבני הישיבות והכוללים

מעמד נעילת ישיבת וכולל בין הזמנים בהיכל ישיבת "בית שמואל" קרית מטרסדורף ירושלים

וההשתדלות בקיום המצוה, והיינו השאיפה והרצון לעשות את המצוה, וההשתדלות שהוא משתדל עם כל הכוחות לקיים את המצוה.

מפני שהתוצאה אינה תלויה בידו אלא בידי שמים, ואפילו אם הצליח בקיום המצוה, אין זה בכוחו ועוצם ידו אלא מן השמים, כי כל פעולה גשמית שאדם עושה, מן השמים נתנו לו את הכוחות לזה, והשכר מגיע לו עבור הבחירה וההשתדלות שהשתדל בכל כוחו, ולכן מי שמשתדל בכל כוחו בתורה ובמצוות, כיון שהשתדל לעשות מה שהוא יכול, וכבר אינו יכול לעשות יותר, אפילו אם נאנס ולא עשאה יש לו שכר כאילו עשאה.

ברוך השם אנחנו כולנו מכירים ויודעים את חשיבות התורה, ולפי כמה שמחשיבים זוכים בזה זכות נצחית לחיי העולם הבא, וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, קנו) כי חיבר גם "שער התורה" [וחיבר עוד שערים שלא זכינו לאורם] כדי שבני אדם יידעו את חשיבות ומעלת התורה, מה התורה נותנת לאדם, ומהו האושר האמיתי שמקבלים על ידי עסק התורה, ועל ידי זה "יכספו הלבבות לתורה" - תהא שאיפה חזקה מאד ללמוד תורה.

והמשיך שם רבינו יונה "ואשר אין כוח בהם ללמוד, יידעו הדר כבוד עסק התורה ויזכו בידיעתו, ולא תאבד נפשם מן העולם הבא", והיינו אלו שיודעים את חשיבות ומעלת התורה, ורוצים מאד ללמוד, אבל הם אנוסים ואינם יכולים, יזכו לעולם הבא בידיעת חשיבות התורה, כי הידיעה נותנת את החשק והרצון לקיים, אלא שהם אנוסים בזה, ולכן יזכו לעולם הבא, כי אם חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה הרי זה כאילו עשאה, מפני שהשכר אינו עבור מעשה המצוה, אלא עבור הבחירה וההתאמצות בכל כוחו.

וידוע מה שכתבו הגר"א והרמח"ל לבאר מה שאמרו חז"ל (קידושין ב, ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, וביארו בזה דהיינו רק אם עשה האדם את כל מה שיש בידו לעשות, וכבר הגיע למצב כזה שאלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו - אז הקב"ה עוזרו, אבל כל זמן שעדיין יכול להתגבר בעצמו נגד היצר הרע, ולא עשה כל מה שהוא יכול לעשות, אינו זוכה לסייעתא דשמיא.

מסתבר שישנם רבים שיש להם טעות מה זה בין הזמנים, יש כאלה שחושבים כי ימי בין הזמנים הם ימים שיש בהם פטור ממצות תלמוד תורה, וכאילו מי שלומד בימי בין הזמנים זוהי מידת חסידות.

אבל באמת זוהי טעות גדולה מאד, כי אין רגע שאדם פטור מחיוב תלמוד תורה, וקבלת עול תורה היא גם בימי בין הזמנים, ומי שסבור אחרת זוהי פריקת עול תורה, ואמרו חז"ל (אבות ג, ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, וכל הפורק ממנו עול תורה נותנים עליו עול מלכות ועול דרך ארץ.

וכן רואים בשעבוד מצרים כי שבט לוי שעסקו בתורה היו פטורים מעבודת פרך, וכמו שאמרו חז"ל (במדבר רבה טו, כ) כי בתחילה היה השעבוד בפה רך וכל ישראל התנדבו לעבוד מרצונם, ואילו שבט לוי המשיכו לעסוק בתורה, ולכן גם אחר כך היו פטורים מגזירת השעבוד, משום שקיבלו עליהם עול תורה, וכל המקבל עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ.

כל אדם יש עליו גזירה של (בראשית ג, יט) "בזיעת אפיק תאכל לחם", והוא מוכרח להתאמץ בימי חייו, ואמרו חז"ל (סנהדרין צט, ב) כולו גופי דרופתקי ניהו טובי לדזכי דהוי דרופתקי דאורייתא, והיינו שכל אדם צריך להתעמל בימי חייו, אבל יש באפשרותו לבחור מה יהיה העמל שלו, אם עמל של עול תורה שהיא חיי נצח, או עול מלכות ועול דרך ארץ שהם חיי שעה.

לכן כשלומדים בימי בין הזמנים צריכים לדעת שאין זו מידת חסידות, ומי שמרגיש שמגיע לו פרס כלשהו עבור לימודו, הרי זו חוסר ידיעה בהלכות תלמוד תורה וחוסר ידיעה בחובת האדם בעולמו. ובאמת מי שסבור כך אינו פושע, כי זהו טבע העולם, שהסביבה משפיעה, והיצר הרע מפתה את האדם, אבל למעשה אין לו עול תורה.

ומצינו בגמרא (קידושין מ, א) שאם חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, והטעם בזה כמו שכתב בחובות הלבבות (שער הביטחון פ"ד) כי השכר שאדם מקבל בעולם הבא אינו עבור מעשי המצוות, אלא עבור הבחירה

כל אחד צריך להשתדל בכל כוחו להתגבר נגד היצר הרע, לעסוק בתורה, לא לדבר לשון הרע, ולא להיגרר אחרי דברים אחרים שמושכים את הלב. יש בימינו כל מיני דברים שמושכים מאד, מכשירים שאפשר להכניסם בתוך הכיס, שזהו יצר הרע ההולך אחרי האדם לכל מקום, יצרי הרע כאלה שלא היו אף פעם, אלו הם ניסיונות של ימות המשיח, וצריך להשתדל בכל הכוחות להתגבר עליהם, ואז זוכים לסייעתא דשמיא.

ורואים אנו בדורנו זה, שיש סייעתא דשמיא גדולה מאד, שיהודים רבים שהיו רחוקים מתורה מתקרבים וחוזרים בתשובה, וכל הזמן מתרבים ומתרבים בסייעתא דשמיא ממש, זהו גל של חזרה בתשובה שלא היה מעולם, שחוזרים בתשובה מעצמם ונמשכים לדברי תורה, עוסקים בתורה ונהנים מדברי תורה, וכבר נפתחו הרבה ישיבות לבעלי תשובה, ומתרבים כל הזמן באופן שאין לשער, זוהי סייעתא דשמיא מיוחדת!

והגה"צ רבי בן ציון במברגר זצ"ל סיפר לי ששמע פעם בעלי תשובה שדיברו מדוע אנחנו החרדים נשארים תמיד באותו המצב ולא משתנים, עד שהגיעו לידי מסקנה כי אנו 'תינוקות שנשבו', היינו שאנחנו שבויים בהרגל של מצות אנשים מלומדה, וכל אחד התרגל למה שחינכוהו מילדותו ואינו יודע ששייך להתעלות יותר, ולא עולה בדעתו שהוא יכול להיות יותר ממה שהוא.

אבל באמת אין גבול וסוף למעלות העליונות, וכמו שהביא רבינו יונה בשערי תשובה (ג, יז) שיש כמה מעלות עליונות של שלמות האדם - "לכל אחת מהנה כמה מדרגות", כי אין גבול לדרגות של אהבת תורה ודבקות בתורה, ואין סוף לדרגות של מידות טובות.

וראיתי לאחרונה לאחד שכתב דבר נפלא, כי אפשר לומר על אנשים רבים שהם 'מיואשים', שכל אחד מחליט על דרגה מסוימת שזוהי הדרגה שלו, וחושב שכבר אינו יכול להתעלות יותר, והרי הוא מיואש מעצמו, ובטוח שאין לו כוחות להגיע למדרגות גדולות יותר, אבל באמת אין זה נכון, וכבר אמרו (יומא לח, ב) הבא ליטרה מסייעים אותו, ומי שמשדל בכל כוחו ובא ליטרה זוכה לסייעתא דשמיא.

ואמנם כל ההתחלות קשות, אבל מהו הקושי? אפילו הקושי הקטן ביותר גם נקרא ייסורים, וכמו שמצינו בגמרא (ערכין טז, ב) "עד היכן תכלית ייסורים? אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתיים", מפני שמי שהוא בעל אמונה מרגיש גם בזה כי מן השמים מראים לו שיש השגחה, אבל הקושי הוא רק בהתחלה, ואחרי שאדם משתדל ובא ליטרה זוכה לסייעתא דשמיא, וכבר אין זה קשה.

ויש שאדם חושב כי כבר עשה כל מה שהוא יכול ואין בכוחו להשתדל יותר, אבל לפעמים נדרש מהאדם שיעשה עוד צעד קטן ביותר, וכמו שאמרו חז"ל (שיר השירים רבה ה, ב) "פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרניות נכנסות בו", ועל ידי שישתדל ויפתח פתח קטן כחודה של מחט, יזכה לסייעתא דשמיא גדולה מאד.

והדרך לפתוח פתח כחודה של מחט היא על ידי קביעות יומית ללימוד המוסר, אפילו דקה אחת בכל יום. וכבר סיפרתי על אברך בעל מדרגה שאמר לי כי התחיל לחשוב בכל יום שלוש מחשבות של מוסר וביקורת עצמית על מצבו בתורה, בתפילה ובמידות טובות. אמנם לייסר את עצמו על ידי מחשבות זוהי עבודה קשה מאד, כי האדם אינו מרגיש בחסרונותיו, ורק אם לומדים ספרי מוסר רואים את החסרונות ממה שכתוב שם.

ספרי החפץ חיים הם שווים לכל נפש ומשפיעים מאד, וכתב בהקדמה לספר חפץ חיים מה היא הסיבה שחיבר חיבור זה, מפני שראה את אריכות הגלות שחורבן בית המקדש נמשך עד עצם היום הזה, וחשב מה ניתן לעשות כדי לקרב את הגאולה, וכתב כי חטא החורבן היה שנאת חינוס ומידות רעות, ומפני שהחטא נמשך גם החורבן נמשך, לכן חיבר את החפץ חיים ושמירת הלשון, ועוד הרבה ספרים לתיקון המידות, שעל ידי זה יהיה הצלה לכלל ישראל וייפסק החורבן.

ושמעתי מכמה שאמרו לי כי כשהם לומדים בספרי המוסר של החפץ חיים, זה נותן להם הרגשה נעימה מאד, והם מאושרים ושמחים בחלקם. ספרי המוסר מרגיעים את האדם, וגם היצר נרגע ואינו שולט, כי באמת כל התאוות והרצונות שבאות מהיצר הרע הם שטויות, וכמו שאמרו (סוטה ג, א) אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות, וכשלומדים בספרי המוסר יודעים את האמת שזה שטות, ומתגברים כנגד היצר הרע.

לכן אני מייעץ לכל מי שרוצה לזכות לחיים מאושרים גם בעולם הזה, שיקבע זמן ללימוד המוסר דבר יום ביומו.

יש הרבה ספרי מוסר שמשפיעים מאד, ובפרט ספר 'מסילת ישרים', וכמו שאמר הגר"ח מוואלוז'ין לתלמידו רבי יוסף זונדל מסלנט "כל ספרי מוסר טוב ללמוד אך ספר מסילת ישרים יהיה מנהלך", כי המסילת ישרים נותן דרך ומסילה מה היא הישרות, ומה היא דרך ההתקדמות בכל המעלות.

והנה יש שטועים בזה וחושבים כי מיד לאחר שלומדים מידת הזהירות צריכים להיות זהיר, וכשאננם מצליחים הם מתייאשים ומפסיקים באמצע.

אבל באמת צריכים תחילה ללמוד את הידיעות, ולדעת מה היא זהירות ומה היא זריזות, ושאר כל המעלות שכתב המסילת ישרים, ולאחר שלומדים את הידיעות וחוזרים עליהם כדי לזכור אותם, הידיעות נותנות את הכוחות לקנות את המעלות עצמם.

ועל כל פנים מי שרוצה לחיות חיים מאושרים אמיתיים, ולא להימשך אחר כל השטויות של היצר הרע שמושך את הלב, מה שיש היום בעולם יצר הרע שמתחדש ומתגבר כל הזמן רחמנא לצלן, העצה הטובה ביותר היא לקבוע זמן כל יום ללימוד המוסר, וכל אחד יקבע ללימוד בספר מוסר שנהנה ממנו.

יש הרבה שנהנים מלימוד 'אורחות צדיקים' שהוא ספר נפלא מאד, וכולל גם מספרי מוסר שלפניו, ומביא הרבה מחובות הלבבות ומשערי תשובה (לא בשמם), ושמעתי מצעירים רבים שזה מושך אותם מאד ומשפיע עליהם, וספר מסילת ישרים הוא קצת יותר קשה, אך בוודאי מי שנהנה מלימוד מסילת ישרים זה הטוב ביותר שיכול להיות, וכן שערי תשובה שהוא מהראשונים.

זוהי העצה הטובה ביותר – לקבוע זמן ללימוד המוסר, כל אחד בספר מוסר שמעניין ומושך אותו, ועל ידי זה נזכה בעזרת השם להצלחה בתורה, בתפילה, במידות טובות ובכל העניינים!

לעילוי נשמת
מלכה מחלה בת מרדכי זיסקינד ע"ה
נלב"ע ג' אייר תשס"ו
נדבת בנה ר' דוד הגר שיחי'